

Krzysztof Sowiński

II Liceum Ogólnokształcące w Zabrzu

Przedsiębiorczość w szkole ponadgimnazjalnej na przykładzie II Liceum Ogólnokształcącego w Zabrzu

Bieżący rok szkolny jest już 10 od wprowadzenia przedmiotu podstawy przedsiębiorczości do programu szkół ponadgimnazjalnych. Stąd pojawiło się już wiele analiz i ocen znaczenia tego przedmiotu w edukacji. Również w wypowiedziach referentów na konferencji „Rola przedsiębiorczości w edukacji” (Kraków, 3–4.10.2011) można było wiele na ten temat usłyszeć. Jednak oprócz ocen pracowników naukowych uczelni, nauczycieli i wychowawców ważne są również opinie uczniów – przecież z myślą o nich wprowadzono ten przedmiot. Na przełomie 2005/2006 roku autor niniejszego artykułu przeprowadził wśród uczniów klas maturalnych II Liceum Ogólnokształcącego w Zabrzu badania ankietowe dotyczące między innymi: słuszności wprowadzenia podstaw przedsiębiorczości do szkół ponadgimnazjalnych, najciekawszych wiadomości i umiejętności nabytych na zajęciach, opinii na temat najważniejszych zadań szkoły wynikających z podstawy programowej dotyczącej tego przedmiotu. Wyniki tych badań zostały porównane z wynikami ankiet przeprowadzonych w roku 2011 wśród uczniów klas maturalnych. Autor poprosił o opinię także absolwentów liceum, z którymi ma kontakt e-mailowy oraz poprzez portale społecznościowe. Ich opinie dają pewną możliwość porównania oczekiwań tych młodych ludzi z rzeczywistością życia poza murami szkoły, ale ze względu na małą liczbę oddanych ankiet (23, tj. niecałe 40% wysłanych) należy traktować je raczej jako dodatkową ciekawostkę.

Metodologiczna strona badań własnych

Przeprowadzając badania na przełomie 2005/2006 roku oraz w roku 2011, wzorowano się na artykule *Przedmiot podstawy przedsiębiorczości w opinii uczniów i rodziców na przykładzie wybranych krakowskich szkół*, autorstwa E. Osuch i W. Osuch (Osuch E., Osuch W. 2005).

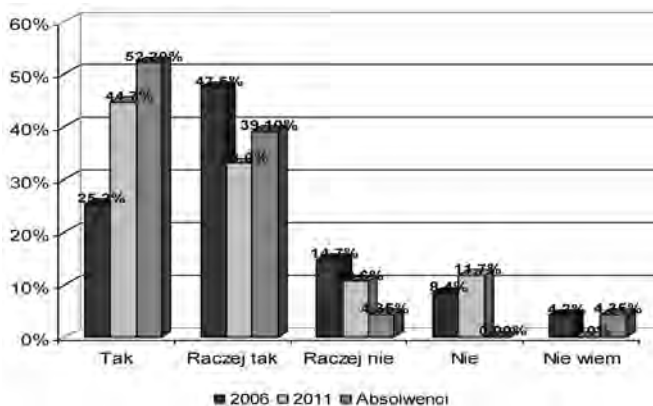
Badanie przeprowadzono metodą ilościową. Jako technikę badawczą dla obecnych uczniów wykorzystano anonimową ankietę audytoryjną. Absolwenci otrzymali ankiety drogą e-mailową lub poprzez portal Nasza Klasa, wypełniali je w warunkach domowych, dlatego zwrócone ankiety nie były w tym wypadku anonimowe. W ankietach wykorzystano między innymi pytania zadawane w 2004 roku uczniom wybranych szkół krakowskich (Osuch E., Osuch W. 2005). Przedstawiają je ryciny 1, 2, 5, 6 i 7. Kwestionariusz ankiety zawierał zbiór pięciu pytań dotyczących słuszności wprowadzenia przedmiotu podstawy przedsiębiorczości do programu nauczania szkół ponadgimnazjalnych, przydatności treści poznawanych w ramach zajęć w dalszym życiu oraz zadań szkoły w przygotowaniu młodych ludzi do dorosłego życia i najważniejszych cech nauczyciela przedmiotu.

Wybór próby reprezentacyjnej opierał się na zasadach dowolnie przyjętych przez badającego. Jest to wybór celowy, w którym wykorzystano bezpośredni lub pośredni dostęp i posiadaną wiedzę o badanej zbiorowości.

Prezentacja uzyskanych wyników

Pierwsze pytanie dotyczyło opinii na temat wprowadzenia przedmiotu podstawy przedsiębiorczości do programu szkół ponadgimnazjalnych (ryc. 1).

Ryc. 1. Opinie uczniów i absolwentów II LO w Zabrze na temat słuszności wprowadzenia przedmiotu podstawy przedsiębiorczości do szkół ponadgimnazjalnych

Źródło: opracowanie własne.

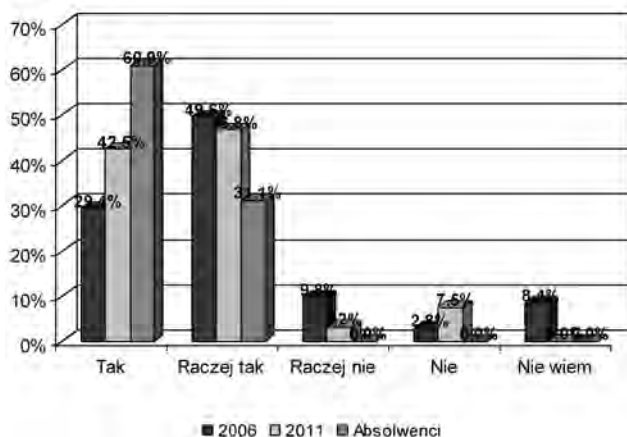
Wśród uzyskanych wyników przeważały odpowiedzi pozytywne, uczniowie uważali, że decyzja ta była słuszna lub raczej słuszna. W ten sposób w 2011 roku odpowiedziało 77,7% badanych uczniów. Podobnie odpowiedziało 72,7% uczniów w 2006 roku. Różnice pojawiły się jednak przy wyborze odpowiedzi „tak”: w 2006 roku wybrało ją 25,2% badanych, a w roku 2011 – 44,7%, z kolei odpowiedź „raczej tak” w 2006 roku wybrało 47,5% uczniów, a w 2011 tylko 33%. Jak zatem widać, proporcje są odwrócone. W 2006 roku prowadzono badania w klasach maturalnych, których uczniowie byli jeszcze w trakcie nauki przedmiotu, natomiast w roku 2011 badania przeprowadzono wśród uczniów klas trzecich, którzy zakończyli naukę przedmiotu w klasie drugiej. Z tego może wynikać mniejsze zdecydowanie uczniów w 2006 roku w udzieleniu odpowiedzi „tak”. Negatywnych odpowiedzi, czyli „nie” i „raczej nie” w 2006 roku było 23,1%, a w 2011 – 22,3%; wyniki są zatem podobne. Odpowiedzi niezdecydowanych: „nie wiem” w 2006 roku było niewiele – 4,2%, w 2011 – nie było ich wcale.

Jak zatem wynika z badań, około 3/4 ankietowanych akceptowało przedmiot i uważało, że decyzja o jego wprowadzeniu była słuszna. Ponadto zaznaczyła się lekka tendencja wzrostowa (4%) i wydaje się, że jest to dobry wynik.

Kolejne pytanie dotyczyło wykorzystania treści omawianych na zajęciach z podstaw przedsiębiorczości w dalszym życiu (ryc. 2). Liczba pozytywnych odpowiedzi „tak” i „raczej tak” w 2011 roku wzrosła o ponad 10% w stosunku do 2006, odpowiednio było to 89,3% do 79%. Sytuacja ta może wynikać z faktu, o którym była mowa powyżej, mianowicie, że ankietowani w roku 2011 uczniowie zakończyli już naukę przedmiotu. Liczba negatywnych odpowiedzi była podobna: 10,7% w 2011 roku i 12,6% w roku 2006. Zastanawiać może mniejsza liczba negatywnych odpowiedzi w porównaniu z wcześniejszym pytaniem, mimo że pytania wydają

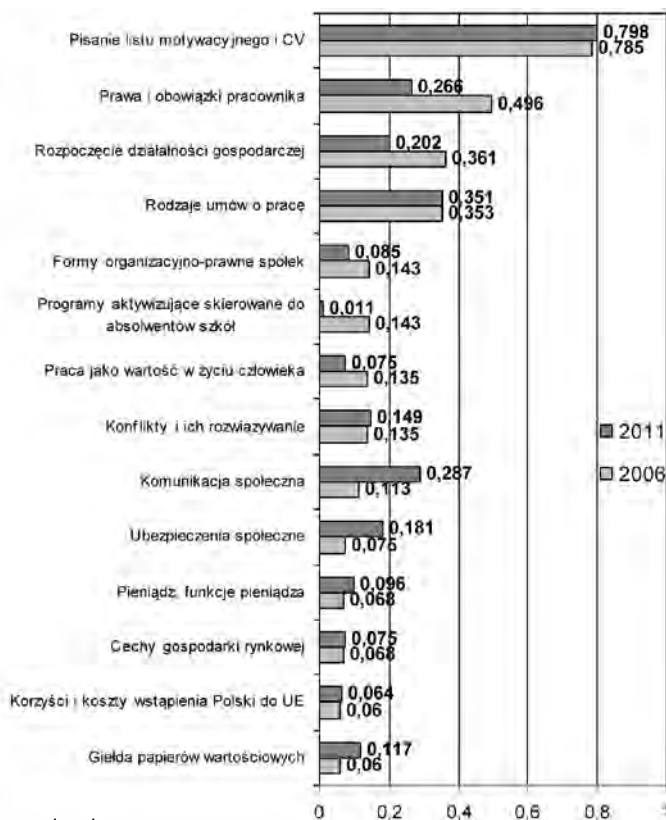
się ze sobą związane. Nasuwa się wniosek, że wraz z wypełnianiem ankiety, w kolejnych pytaniach uczniowie zostali niejako zmuszeni do większego przemyślenia zaznaczanych odpowiedzi.

Ryc. 2. Opinie uczniów i absolwentów II LO w Zabrze na temat wykorzystania treści przedmiotu podstawy przedsiębiorczości w dalszym życiu

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 3. Opinie uczniów II LO w Zabrze na temat wiadomości i umiejętności nabytych na zajęciach z podstaw przedsiębiorczości, które będą najbardziej przydatne w dalszym życiu

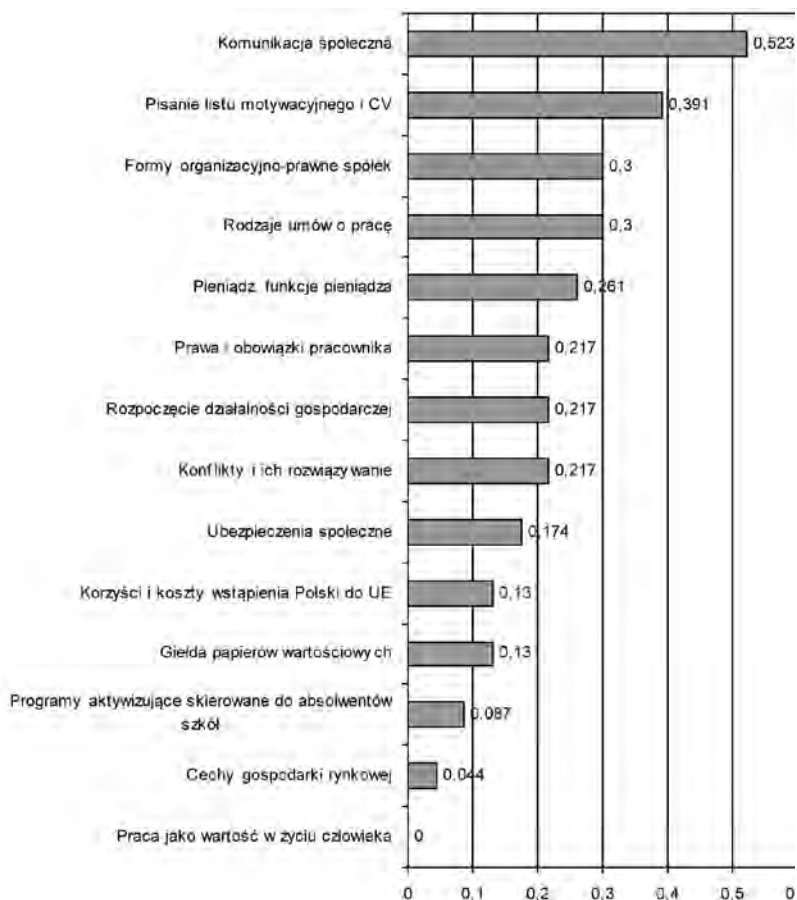

Źródło: opracowanie własne.

Potwierdzeniem tej tezy są wyniki dotyczące pytania trzeciego, w którym uczniowie zaznaczali maksymalnie trzy odpowiedzi dotyczące wiadomości i umiejętności nabytych na zajęciach z podstaw przedsiębiorczości, które będą przydatne w dalszym życiu (ryc. 3). W tym pytaniu odpowiedzi zaznaczali wszyscy uczniowie niezależnie od tego, czy w poprzednim pytaniu o wykorzystanie tych treści odpowiedzieli pozytywnie, czy negatywnie. Najczęściej w tym pytaniu uczniowie wybierali odpowiedź „pisanie CV i listu motywacyjnego”: w 2011 roku odpowiedź tę wskazało 79,8%, w 2006 – 78,5%. Oprócz tej odpowiedzi w obu badanych latach uczniowie podobnie zaznaczyli odpowiedź „rodzaje umów o pracę”, odpowiednio 35,1% i 35,3%. Kolejne zaznaczane przez uczniów odpowiedzi w poszczególnych latach się różnią. W 2006 roku najwięcej ankietowanych zaznaczyło odpowiedzi „prawa i obowiązki pracownika” – 49,8% oraz „rozpoczęcie działalności gospodarczej” – 36,1%, natomiast w 2011: „komunikacja społeczna” – 28,7% i „prawa i obowiązki pracownika” – 26,6%.

Absolwentom zadano podobne pytanie: które wiadomości i umiejętności poznane na zajęciach z podstaw przedsiębiorczości przydały im się najbardziej w życiu (dalszej nauce lub pracy) po ukończeniu nauki w liceum (ryc. 4).

Ryc. 4. Opinie absolwentów II LO w Zabrze na temat wiadomości i umiejętności poznanych na zajęciach z podstaw przedsiębiorczości, które przydały im się w życiu (dalszej nauce lub pracy) po ukończeniu nauki w liceum

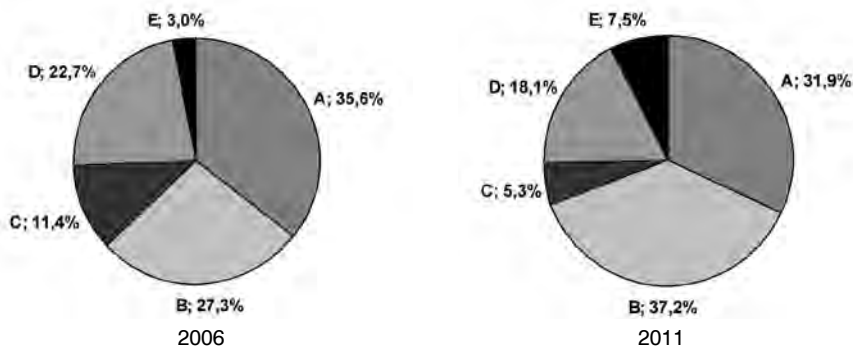
Źródło: opracowanie własne.

W tym wypadku „pisanie CV i listu motywacyjnego” nie było najczęściej zaznaczaną odpowiedzią, znalazło się na drugim miejscu i z wynikiem o połowę mniejszym niż w wypadku uczniów, tj. 39,1%. Absolwenci najczęściej wybierali odpowiedź „komunikacja społeczna” (52,3%). Taki wybór, po wcześniejszej analizie wyników odpowiedzi uczniów na podobne pytanie, może wydawać się zaskakujący. Jednak po głębszym zastanowieniu się okazuje się, że jest całkowicie naturalny. Ci młodzi ludzie w trakcie nauki w liceum mieli wszystko poukładane, życie toczyło się według pewnych ustalonych reguł, nie musieli o nic szczególnie zabiegać. Po ukończeniu szkoły musieli wybrać dalszą drogę, na której nikt ich już za rękę nie prowadził. Musieli się usamodzielnic, sami załatwiać sobie swoje sprawy i dbać o to, żeby ich przyszłość układała się jak najlepiej. To wymaga ciągłych kontaktów z ludźmi i stąd chyba docenienie przez absolwentów zagadnień związanych z komunikacją społeczną.

Piąte pytanie dotyczyło najważniejszych zadań szkoły w przygotowaniu młodych ludzi do dorosłego życia (ryc. 5). Z pięciu zadań wynikających z podstawy programowej przedmiotu podstawy przedsiębiorczości w 2006 roku uczniowie najczęściej (35,6%) wybierali odpowiedź A – „wspomaganie ucznia w wyborze kierunku dalszego kształcenia”. Wynika z tego, że młodzież oczekuje od swoich nauczycieli, że w codziennej pracy, między innymi poprzez stosowane metody aktywizujące, pomogą im w identyfikacji ich indywidualnych predyspozycji, co ukierunkuje ich zainteresowania i ułatwi wybór kierunku studiów. Odpowiedź B – „pomoc w rozwijaniu umiejętności samokształcenia i samodoskonalenia oraz przygotowanie do prowadzenia działalności gospodarczej” wybrało 27,3% ankietowanych, natomiast D – „zapewnienie możliwości uzyskania wiedzy, umiejętności i kształtowania postaw przedsiębiorczych warunkujących aktywne uczestnictwo w życiu gospodarczym” – 22,7%. Badania z roku 2011 wykazały, że preferencje młodzieży się nieznacznie zmieniły. Najwięcej, bo 37,2% uczniów wybrało odpowiedź B – „pomoc w rozwijaniu umiejętności samokształcenia i samodoskonalenia oraz przygotowanie do prowadzenia działalności gospodarczej”. Jest to zadanie bardzo ważne, można powiedzieć o znacznie szerszym zakresie niż zadanie A – „wspomaganie ucznia w wyborze kierunku dalszego kształcenia”, które poprzednio było wybierane najczęściej, a w roku 2011 znalazło się na drugim miejscu (31,9% wskazań). Na trzecim miejscu, podobnie jak w 2006 roku, znalazła się odpowiedź D – „zapewnienie możliwości uzyskania wiedzy, umiejętności i kształtowania postaw przedsiębiorczych warunkujących aktywne uczestnictwo w życiu gospodarczym”, którą wybrało 18,1% ankietowanych uczniów.

W ostatnim pytaniu ankietowani mieli wybrać maksymalnie trzy z ośmiu podanych najważniejszych cech nauczyciela przedmiotu podstawy przedsiębiorczości (ryc. 7). Uczniowie za najważniejsze uznali: „zdolności pedagogiczne” – 40,4%. Stało się tak być może dlatego, że z zaproponowanych odpowiedzi ta obejmuje największą gamę cech i umiejętności. Kolejno młodzież najczęściej wskazywała odpowiedź „posiada wiedzę merytoryczną” – 30,9%, „jest kreatywny” – 29,3% i „lubi młodzież” – 26,6%. Zdaniem uczniów nauczyciel przedsiębiorczości powinien mieć zatem zdolności pedagogiczne, posiadać wiedzę merytoryczną, odznaczać się kreatywnością i pomysłowością, gdyż te cechy ułatwią mu mobilizowanie uczniów do zainteresowania przedmiotem i twórczego działania.

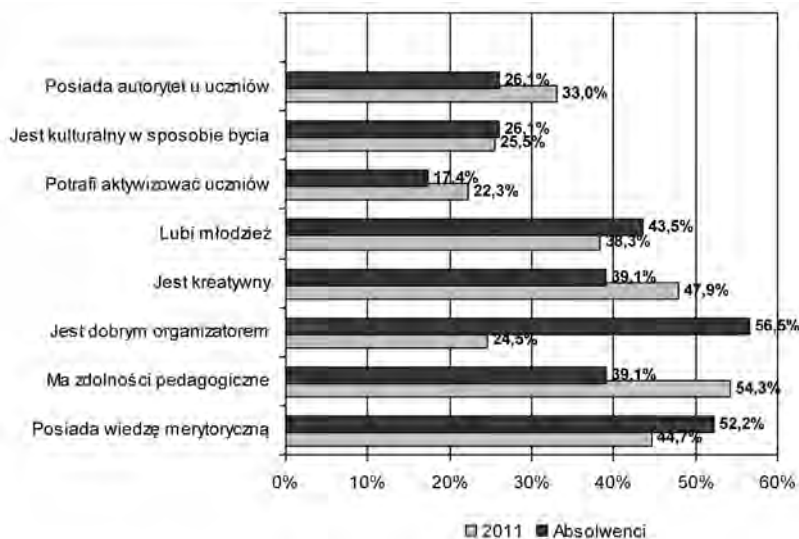
Ryc. 5 i 6. Opinie uczniów II LO w Zabrze dotyczące najważniejszych zadań szkoły w przygotowaniu ich do dorosłego życia

- A – wspomaganie ucznia w wyborze kierunku dalszego kształcenia
- B – pomoc w rozwijaniu umiejętności samokształcenia i samodoskonalenia oraz indywidualnych zainteresowań prowadzeniem działalności gospodarczej
- C – umożliwienie poznania specyfiki lokalnego rynku pracy
- D – zapewnienie możliwości uzyskania wiedzy, umiejętności i kształtowania postaw przedsiębiorczych warunkujących aktywne uczestnictwo w życiu gospodarczym
- E – tworzenie sprzyjającej atmosfery dla współpracy szkoły z przedstawicielami życia gospodarczego w regionie

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 7. Najważniejsze cechy nauczyciela podstaw przedsiębiorczości w opinii uczniów i absolwentów II LO w Zabrze

Źródło: opracowanie własne.

W powyższym wykresie (ryc. 7) uwzględniono również opinie absolwentów. Ciekawostką jest uznanie przez nich za najważniejsze „zdolności organizatorskich” – 56,6%. Pozostałe najczęściej wskazywane cechy pokrywają się z opiniami aktualnych uczniów. Oczywiście taka różnica może być zastanawiająca i wymaga wyjaśnienia. Przeważająca część absolwentów, która odesłała wypełnioną ankietę, byli to uczniowie klasy, której autor niniejszego artykułu

był wychowawcą. Ukończyli oni naukę w liceum w 2009 roku. Widocznie zapamiętali autora takiego nie tylko jako nauczyciela podstaw przedsiębiorczości, ale przede wszystkim jako wychowawcę.

Na podstawie przedstawionych wyników badań można stwierdzić, że większość badanych uczniów oraz absolwentów potwierdza słuszność wprowadzenia przedmiotu podstawy przedsiębiorczości do programu nauczania szkół ponadgimnazjalnych. Należy dodać, że jest pewna tendencja wzrostowa w akceptacji przedmiotu. Uczniowie doceniają także treści poznawane w ramach zajęć, szczególnie dotyczące wszelkich zagadnień związanych z pracą. Absolwenci z kolei podkreślili znaczenie dobrej komunikacji z ludźmi, bo ona zapewnia im sprawne samodzielne poruszanie się w rzeczywistości społeczno-gospodarczej i może im pomóc w osiągnięciu sukcesu zarówno osobistego, jak i zawodowego. W niewielkim stopniu zmieniły się oczekiwania uczniów w stosunku do szkoły i nauczyciela. Uczniowie liczą na to, że szkoła i nauczyciel podstaw przedsiębiorczości będą wspierać ich w identyfikacji indywidualnych predyspozycji, co może ułatwić im wybór dalszego kierunku kształcenia lub podjęcie decyzji o rozpoczęciu własnej działalności gospodarczej.

Literatura

1. Osuch E., Osuch W., 2005, *Przedmiot podstawy przedsiębiorczości w opinii uczniów i rodziców na przykładzie wybranych krakowskich szkół* [w:] *Przedsiębiorczość a współczesne wyzwania cywilizacyjne*, Z. Ziolo, T. Rachwał (red.), „Przedsiębiorczość – Edukacja”, nr 1, Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Wydawnictwo „MiWa”, Kraków.

Entrepreneurship in post-secondary schools based on the example of the 2nd Upper Secondary School in Zabrze

It has been ten years since the business studies subject was introduced into the Core Curriculum of post-secondary schools in Poland. In 2005 and 2006 I was conducting research among students of the 2nd Upper Secondary School in Zabrze. The aim of this research was to learn about their views regarding the most important tasks of school resulting from the Core Curriculum of this subject; the most interesting information and skills acquired during the business studies and validity of introduction this subject into the post-secondary schools. Next, I will compare the results of these studies with the ones conducted this year among the present students of the 2nd Upper Secondary School, as well as with the opinions of this school's graduates with whom I'm in contact through the social networking sites. Therefore it will be also possible to compare certain expectations of these young people with the reality of life outside the school environment.